

TARİH TEKERRÜR EDİYOR

Ülkemiz 6 Şubat 2023 gecesi çok büyük bir felaketle yeniden karşılaşmıştır ve kaçınılmazımız olan deprem gerçeği bir kez daha yüzümüze vurulmuştur.

Doç. Dr. Arzu Al

Türkiye, çoğunluğu yeryüzünün en genç kara parçalarından birisi olan Anadolu Levhası üzerinde kurulu ve dünya üzerindeki levhaların önemli bir kısmının kesişim noktasında bulunan bir ülkedir. Ülkemizin büyük bir kısmı olan Anadolu Levhası; Arap Levhası, Avrasya Levhası, Afrika Levhası ve Ege Denizi Levhası ile çevrelenmiş durumdadır. Yeryüzü hareketleri ve bu levhaların birbirine uyguladıkları kuvvetler ise bu genç yeryüzü tabakası üzerinde birçok depreme neden olmaktadır.

Yer bilimcilerin açıklamalarına göre Anadolu Levhasının Avrasya Levhası ile olan sınırında Kuzey Anadolu Fay Hattı, Arap Levhası ile olan sınırında ise Doğu Anadolu Fay Hattı bulunmaktadır ve bunlar ülkemizin en büyük iki fayı olarak açıklanmaktadır. Tarihe baktığımızda ise bu iki fay hattı boyunca çok büyük depremlerin gerçekleştiği, birçok can kaybının yaşandığı ve kurulu şehirlerin çok kez yıkıldığı görülmektedir.

Dünyanın en genç topraklarından olan bu topraklar, Türkiye Cumhuriyeti'nden önce de çok büyük felaketler görmüştür. Tarihteki örneklerden bazılarını baktığımızda; 115 yılında Roma İmparatorluğu döneminde yaşanan 7.5 büyüklüğündeki Antakya depremi (tahmini 260.000 can kaybı), 526 yılında Antakya'da yaşanan ve büyüklüğü kesin olarak tahmin edilemeyen deprem (250.000 can kaybı) ve dönemin Kilikya'sı (Adana bölgesi) üzerinde 1268 yılında gerçekleşen 7.0 büyüklüğündeki deprem (yaklaşık 60.000 can kaybı) Doğu Anadolu Fay hattı üzerinde yaşanmış ve tarihin en büyük depremleri olarak kabul edilmiştir. Benzer büyüklükteki afetler Kuzey Anadolu Fay hattında da gerçekleşmiştir;

557 yılında gerçekleşen ve şehri tamamen yıktığı kabul edilen 6.4 büyüklüğündeki İstanbul (dönemin Konstantinopolis'i) depremi, 1509 yılında 7.2 büyüklüğünde gerçekleşen İstanbul depremi (yaklaşık 10.000 can kaybı), 1668 yılında Bolu-Erzincan arasında 600 kilometrelik tek kırılma sonucu meydana gelen 8.0 büyüklüğündeki deprem, 1766 yılında Marmara Denizinde gerçekleşen 6.9 büyüklüğündeki deprem, 1859 yılında 15.000 can kaybı ile sonuçlanan 6.1 büyüklüğündeki Erzurum depremi, 1894 yılında 1300 can kaybı yaşanan 7.0 şiddetindeki İzmit Körfezi depremi büyük afetlerden en bilinenleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Anadolu'nun batısında ise; 1653 yılı 7.5 büyüklüğünde yaşanan İzmir depremi, 1688 yılı 7.0 büyüklüğündeki İzmir depremi (16.000 can kaybı), 1881 yılı 7.3 büyüklüğünde Çeşme'de gerçekleşen ve 7866 can kaybı yaşanan deprem yıkıcı afetler olarak tarihe damgasını vurmuştur.

Yukarıda sıralanan bilgiler ışığında bu toprakların tarih boyunca çok büyük deprem afetleri yaşadığı açıkça görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti hem coğrafi hem de levhalar arası konum olarak doğal bir köprü halinde, dünyanın en genç yeryüzü toprakları üzerinde bulunmaktadır. İşte bu nedenle de deprem, topraklarımızın kaçınılmazı konumundadır. Cumhuriyetimizin kuruluşundan itibaren gerçekleşen depremler de bu acı ve kaçınılmaz gerçeği bir kez daha gözler önüne sermiştir. Başka bir ifade ile deprem, ülkemizin her zaman yaşamaya mecbur kaldığı ve hazırlıklı olmaktan başka çaresi bulunmayan bir gerçeğidir. Türkiye Cumhuriyeti'nin yaşadığı en büyük ve en çok can kaybı olan deprem, 1939 yılında gerçekleşen ve 7.9 büyüklüğündeki Erzincan depremidir

"Başka bir ifade ile deprem, ülkemizin her zaman yaşamaya mecbur kaldığı ve hazırlıklı olmaktan başka çaresi bulunmayan bir gerçektir."

1 Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası Politik İktisat Anabilim Dalı.

ki yaklaşık 33.000 insanımızı kaybetmemizle sonuçlanmıştır. Vefat sayısının fazlalığı veya yıkım oranının yüksekliği ile ülkemizin tarihine damgasını vuran diğer büyük depremler ise şu şekilde sıralanabilir; 1942 yılında 7.0 büyüklüğünde gerçekleşen Tokat depremi (3000 can kaybı), 1942 yılında Kastamonu-Çankırı sınırında yaşanan 7.2 büyüklüğündeki deprem (4000 can kaybı), 1944 yılında yaşanan 7.2 büyüklüğündeki Bolu depremi (3959 can kaybı), 1953 yılında gerçekleşen 7.2 büyüklüğündeki Çanakkale depremi, 1957 yılında Muğla'da gerçekleşen 7.1 ve 7.3 büyüklüğündeki iki deprem, 1957 yılında Bolu'da gerçekleşen 7.1 büyüklüğündeki deprem, 1966 yılında 6.9 büyüklüğündeki Muş depremi (2394 can kaybı), 1967 yılında 7.2 büyüklüğündeki Bolu depremi, 1970 yılında Kütahya'da yaşanan 7.2 büyüklüğündeki deprem (1086 can kaybı), 1975 yılında Diyarbakır'da yaşanan 6.6 büyüklüğündeki deprem (2385 can kaybı), 1976 yılında 7.6 büyüklüğündeki Van depremi (3840 can kaybı), 1983 yılında 6.9 büyüklüğünde gerçekleşen Erzurum depremi (1155 can kaybı), 1999 yılında yaşanan 7.4 ve 7.2 büyüklüklerindeki Gölçük ve Düzce depremleri (18012 can kaybı), 2011 yılında gerçekleşen 7.2 büyüklüğündeki Van depremi, 2020 yılında Ege Denizinde gerçekleşen ve ülkemizi etkileyen 6.9 büyüklüğündeki deprem ve günümüzde yaşadığımız iki büyük deprem. Açıkça görülüyor ki, yaşanan her depremde tarih tekerrür etmekte ve birçok insan hayatını kaybetmektedir.

Hemen her depremde; acılarımızın tazelendiği, birliğimizin sandığı bir duruma karşılaşılmaktadır. Hem kendi içimizde hem de ilişkide olduğumuz diğer ülkelerle yardımlaştığımız süreçler yaşamaktayız. Bugünlerde; bu zamana kadar ülkemizde gerçekleşen en büyük ikinci deprem olarak kabul ettiğimiz ve çok can kaybı yaşadığımız 17 Ağustos 1999 Gölçük'te meydana gelen 7.4 büyüklüğündeki depremde yaşadığımız benzer süreçleri yeniden yaşadığımız günlerdeyiz. Kocaeli, Yalova, Sakarya, İstanbul ve Düzce'de yıkıma neden olan bu büyük depremde can kaybımız resmi rakamlara göre 17.480'di. Deprem, bu şehirler dışında da ülkenin büyük bir kesiminde hissedilmişti. Almanya, İsrail, Yunanistan'ın da içinde bulunduğu toplam 52 ülkenin yardım

gönderdiği bu depremde, bazı ülkeler ülkemize kurtarma ekipleri göndermiş, Rusya gibi birkaç ülke ise deprem bölgesinde seyyar hastane kurmuştu. BM Kalkınma Programı ve Avrupa Birliği başta olmak üzere birçok kuruluşun yardım gönderme isteğinin yaşandığı süreç, tüm dünyanın yakından takip ettiği ve o dönem "Asrın Felaketi" olarak yorumlanan bir afet süreci olmuştu. Akıllara kazınan "Sesimi duyan var mı?" sorusu, enkaz altındaki canlarımızı kurtarmak için mücadelemizde dilimizden düşmemişti. AKUT gibi ulusal örgütlerimiz dışında uluslararası birçok örgütün de sahada olduğu bu sürecin etkilerini uzun yıllar hissetmiştik. Bölgeye çadırlar kurulmuş, bireysel olarak da ülkemizin ve dünyanın dört bir yanından gıda, barınma ve ısınma ürünleri gönderilmişti. Yardımlaşmaların yanı sıra hırsızlık ve yağma gibi kötü olayların da yaşandığı bu sürecin yaraları birlikte sarılmaya çalışılmış, ihmallere ilgili yargılanmalar yapılmıştı...

Tarih 6 Şubat 2023.

Gece saat 04:17.

Benzer süreci bize tekrar yaşatan bir depremle karşılaştık. Doğu Anadolu Fay hattı üzerinde gerçekleşen ve merkez üssü Kahramanmaraş Pazarcık olan, 7.7 büyüklüğündeki deprem gerçekleşti. Ülkemizin 10 ilinde büyük bir yıkıma neden oldu. 132 atom bombası kadar enerji ortaya çıkaran bu depremde ülkemiz üç metre yer değiştirdi. Hepimizi derinden yaralayan bu depremin boyutunu dahi idrak edememişken, aynı bölgede aynı gün saat 13:24'te 7.6 şiddetinde, uzmanların "irkitilmiş deprem" (induced earthquakes) olarak adlandırıldığı ikinci büyük deprem gerçekleşti ve bu durum uzmanlar tarafından olağan dışı ve nadir rastlanan bir durum olarak değerlendirildi. Bölgede ilk depremde hasar alan evlerin yıkıldığı bu ikinci depremle birlikte, enkaz altında kalan insanların sayısı da arttı ve afetin boyutunu şiddetlendiren bir süreç yaşanmaya başladı. "Asrın Felaketi" olarak akıllara kazınan 1999 depreminden daha yıkıcı olan bu son afet, aynı başlığı tekrar ortaya çıkardı: "Asrın Felaketi".

Yeniden "Sesimi duyan var mı?" sorularını duyduk ve çok can kaybettik. 103.800 arama kurtarma personeli ile mücadele edilen bu

süreçte, çalışmalar henüz bitmemişken ve tarihler 14 Şubat'ı gösterirken yaklaşık 35 bin insanımızı kaybettiğimiz açıklanıyor. Bu durum maalesef, tarihimizdeki en büyük depremlerden biri olan ve en çok can kaybı yaşadığımız 1939 Erzincan depremindeki can kaybı sayımıza yakın bir durumda. Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu'nun (TÜRKONFED) yayımladığı raporda, depremde yaşanan can kaybının 72.663 olması öngörülmüyor. Aynı rapora göre, bölgenin ticarete olan katkısı ve bölgedeki hasar onarım maliyetleri düşünüldüğünde, depremin yaklaşık 84,1 milyar dolar mali zarara neden olacağı tahmin ediliyor.

Benzer süreç diye nitelendirdiğimiz 2023 depreminde, ülkemizdeki insanların yardımseverliği ve birliğiyle de tekrar karşılaştık. Devletimizin yanı sıra; KIZILAY, AFAD, şanlı ordumuz, JAK, PAK, maden işçileri, AHBAP ve AKUT başta olmak üzere birçok kuruluşun arama kurtarma faaliyetlerine katıldığı, yardım gönderdiği ve yardımda bulunduğu bu bölgede, yoğun çalışmalara ve çabalara şahit olduk. Ülkenin dört bir yanından gıda, barınma, ısınma, sağlık ürünlerinin ve hatta depremzede çocuklar için oyuncakların dahi bölgeye gönderildiğine görüyoruz. Devletin izin verdiği hesaplar ile AHBAP üzerinden 850 milyon lira toplandığı açıklandı, AFAD üzerinden bağış toplanmaya

devam ediyor. Ama bunların yanı sıra, kripto para platformları ile kripto bağışların da kabul edildiği bir süreç yaşanıyor. Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) bağış için kripto para cüzdanları oluşturduğu görülüyor. Yaralarımızı sarmaya çabaladığımız bu süreçte başta devletimizin kurumları olmak üzere hemen herkesin taşın altına elini koyduğunu görüyoruz. Bu güzel şeylerin yanı sıra maalesef ki yağmacıların da tekrar ortaya çıkması bizlere büyük bir üzüntü yaşıyor. İnsanların evlerinden ve yıkılan enkazlardan değerli eşya çalmaya çalışanlar ve gönderilen yardımları yağmalayanlar gibi kötü olaylara şahit oluyoruz. Ülkemizin güvenlik güçlerinin ise bu olaylara müdahalesi geç kalmadan gerçekleşiyor. Hatta gerekli cezaların alınacağını ümit ettiğimiz bir süreçten geçiyoruz.

Uluslararası arenada büyük yankı uyandıran bu depremde, uluslararası yardımların da kabul edilmesini içeren 4. seviye alarm verilmiştir. Bu kapsamda deprem bölgesine ABD, Almanya, Arjantin, Arnavutluk, Avustralya, Avusturya, Azerbaycan, BAE, Bangladeş, Belarus, Birleşik Krallık, Bosna Hersek, Brezilya, Bulgaristan, Cezayir, Çekya, Çin, El Salvador, Ermenistan, Estonya, Filistin, Finlandiya, Fransa, Güney Amerika, Güney Kore, Gürcistan, Hırvatistan, Hindistan, Hollanda, Hong Kong, Irak, İran, İspanya, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, Japonya, Karadağ, Katar, Kazakistan, Kırgızistan, KKTC, Kosova, Kuveyt, Libya, Litvanya,

Lübnan, Macaristan, Malezya, Malta, Meksika, Moğolistan, Moldova, Özbekistan, Pakistan, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya, Sırbistan, Slovakya, Suudi Arabistan, Tacikistan, Tayvan, Tunus, Türkmenistan, Ukrayna, Ürdün, Venezuela ve Yunanistan tarafından ekip ve ekipman desteği gönderildi. Birleşmiş Milletler yardım kampanyası başlattığını duyurdu ve farklı ülkelerdeki birçok STK depremzedeler için bağış kampanyaları oluşturdu. Tüm dünyanın etkilendiğinin açıkça görüldüğü bu "Asrın Felaketi" ise, uluslararası ilişkiler biliminin önemini tekrar ön plana çıkardı. Ülkelerin birbirleriyle ilişki kurmak zorunda olduğu uluslararası bir sistemde Dünya, bu derece büyük afetlerin birlikte mücadele edilmesi gereken durumlar yarattığına bir kez daha şahit oldu. Bu noktada ise, Uluslararası Politik Ekonomi bilim dalının temel anlayışı olan "Karmaşık Karşılıklı Bağımlılık" algısı daha net anlaşılabilir bir hale geldi. Başka bir ifade ile hızla

"Hızla küreselleşen Dünya'da, ulusal ve uluslararası ilişkilerin birbiri içine geçerek adeta bir örümcek ağına dönüşmesi, ülkeleri de karmaşık karşılıklı bağımlı bir hale getirdi."

küreselleşen Dünya'da, ulusal ve uluslararası ilişkilerin birbiri içine geçerek adeta bir örümcek ağına dönüşmesi, ülkeleri de karmaşık karşılıklı bağımlı bir hale getirdi. Literatüre bakıldığında bu bağımlılığın Keohane ve Nye tarafından yazılan eserde (Transnational Relations and World Politics-1972) en iyi şekilde açıklandığı da açıkça görülmektedir. Ayrıca uluslararası politik ekonomi biliminin 4 temel analiz düzeyi olarak anlattığımız; birey düzeyi, devlet/toplum düzeyi, devletler arası düzey ve küresel düzey arasında da çok güçlü bir karmaşık karşılıklı bağımlılık söz konusudur. Birey olmazsa uluslararası sistemin var olamayacağı bu sistemde, her düzeyin birbirini etkilediği ve birbirine bağımlı olduğu görülmektedir. Bu büyük afetin yalnızca bireyleri etkilemeyeceği, bilimsel olarak da açıktır. Bu nedenle, afetin yaşandığı ülke dışında; sadece ülkeler ve bireyler değil, sisteme dahil olan ulusal, uluslararası ve uluslararası tüm aktörlerin bölge için çabaladığına şahit olmaktadır.

İçinden geçtiğimiz bu büyük ve korkunç afet günlerinde, yaraların hep birlikte sarılacağına inanıyoruz. İlerleyen süreçler için ise Türkiye Cumhuriyeti olarak, depremin topraklarımızdaki kaçınılmaz gerçekliğini ve sıklıkla tekerrür ettiğini kabul ederek; önlemlerin alındığı, ihmallerin olmadığı, birlik ve beraberliğimizin devam ettiği süreçlere yürüyeceğimizi öngörüyoruz.